

UNIVERZITET DŽEMAL BIJEDIĆ U MOSTARU
FAKULTET INFORMACIJSKIH TEHNOLOGIJA MOSTAR

SEMINAR

**Projekat: Unapređenje
informacionog sistema na
primjeru jedne kompanije**

Student: *Ernad Husremović, DL 2792*

Mentor: *prof.dr Murat Prašo*

ver: 1.0.6

Mostar, juni 2012.

SADRŽAJ

Popis tablica	iv
Popis slika	v
1. Uvod	1
1.1. Uticaj akcije legalizacije na promjene na IT tržištu BiH	1
1.2. "Open source" softver u BiH	1
1.2.1. Ubuntu Linux	2
1.2.2. Razlike između otvorenog i zatvorenog softvera	2
1.2.3. "F18 knowhowERP" softver	3
2. Analiza	4
2.1. Profil korisnika projekta	4
2.2. Analiza problema	5
2.3. Definisanje ciljeva projekta	6
2.4. Logički okvir projekta	6
3. Upravljanje projektom	7
3.1. Tehnički aspekti	7
3.2. Vremenski aspekti	8
3.3. Identifikacija rizika	8
3.3.1. Strategija odgovora na pojedinačne rizike	9
3.4. Planiranje resursa	10
3.4.1. Materijalni resursi	10
3.4.2. Ljudski resursi	10
3.5. Finansijski aspekti	12
3.5.1. Budžet projekta	12
3.5.2. Finansiranje projekta	12
3.5.3. Ocjena opravdanosti investicije	13

ii

4. Zaključak	14
5. Literatura	15
A. Korišteni softver	16
B. Bilješke	17

POPIS TABLICA

2.1. Logički okvir projekta	6
3.1. Tabelarni pregled projektnih zadataka	8
3.2. Lista rizika po prioritetima	9
3.3. Prevencija i kontrola rizika	9
3.4. Pregled materijalnih resursa	10
3.5. Pregled ljudskih resursa	11
3.6. Pregled ukupnih troškova angažovanja resursa	12
3.7. Dinamika plaćanja	12
3.8. Kalkulacija opravdanosti investicije	13

POPIS SLIKA

2.1. Piramida problema	5
2.2. Piramida cilja	6
3.1. Gantogram projekta	8
3.2. Pregled alokacije ljudskih resursa	11

Projekat: Unapređenje informacionog sistema na primjeru jedne kompanije

Sažetak

Ovaj rad prikazuje projekat unapređenja poslovnog informacionog sistema (IS) u kompaniji koja trenutno posjeduje IS baziran na nelegalnom softveru. Novi IS je baziran na softveru otvorenog koda (engl. *open source software*, *OSS*). Pored standardnih OSS aplikacija, za komponentu poslovnog rješenja korišteno je "F18 knowhowERP" programsko rješenje kompanije "bring.out" doo Sarajevo. "F18" je multiplatformski OSS softver. U radu su detaljno objašnjenje prednosti i nedostaci uvođenja takvog sistema. Izvršena je analiza svih bitnih aspekata realizacije takvog projekta, kako tehničkih tako i ekonomskih.

Ključne riječi: projekat, softver otvorenog koda, OSS, multiplatformski softver, poslovne aplikacije, F18, ERP, bring.out, informacioni sistem, IS

Project: Improvement of the information system - Case study

Abstract

This report presents the details of the project which aimed to improve business information system (IS) in a company which currently owns an IS based on an illegal software. The new IS was designed as an open platform. Apart of the standard applications this project also incorporated ERP (Enterprise resource planning) software component "F18 knowhowERP", produced by "bring.out" doo Sarajevo. "F18" is an OSS multiplatform software. This report explains what OSS represents for the user with all advantages and risks. The detailed analysis containing all relevant aspects of the project is also presented.

Keywords: project, open source software, OSS, multiplatform software, business application, F18, ERP, bring.out, information system, IS, illegal software

1. Uvod

1.1. Uticaj akcije legalizacije na promjene na IT tržištu BiH

Akcije državnih inspekcijskih organa na suzbijanju nelegalnog softvera (nadalje legalizacija) sa početkom 2012 godine označila je početak krupnih promjena na tržištu informatičkih (engl. *information technology*, nadalje *IT*) rješenja u Bosni i Hercegovini. Većina poslovnih subjekata koja je proteklih godina koristila nelegalni softver (engl. *software*) našla se u nezavidnoj situaciji. Usljed visokih troškova legalizacije "Microsoft" softvera¹, pojavila se potražnja za softverom drugih proizvođača.

1.2. "Open source" softver u BiH

Preduzeće "bring.out"² je dugi niz godina orjentisano na ponudu sistema baziranih na softveru otvorenog koda (engl. *open source software*, nadalje *OSS*). Potražnja za Linux/Ubuntu serverskim rješenjima³ je postojala i prije legalizacije. Međutim, tek nakon legalizacije pojavila se potražnja za cjelovitim informatičkim IT rješenjima baziranim na OSS-u:

- server operativni sistem (nadalje OS)
- desktop operativni sistem
- aplikativni softver
 - opći softver za uredske potrebe
 - poslovni softver za podršku tekućim operacijama kompanije (engl. *Enterprise Resource Planning*, nadalje *ERP*)

¹familija "Microsoft Windows" OS-ova, uz svuda prisutni ali i redovno nelegalno instalirani "Microsoft Office" uredski paket

²<http://www.bring.out.ba/>

³<http://linux.com>, <http://ubuntu.com>

1.2.1. Ubuntu Linux

"Ubuntu Linux" distribucija je radi svoje jednostavnosti i kvaliteta postao iznimno popularan desktop OS. Za razliku od "Windows" operativnih sistema, "Ubuntu" desktop sistem sadrži kompletan set aplikacija za svakodnevne potrebe:

- LibreOffice uredski paket za pravljenje tekstualnih i tabelarnih dokumenata, prezentacija i crteža⁴
- "Inkscape", program za vektorsku grafiku (Hiitola, 2011)
- "GIMP", program za bitmapiranu grafiku
- "Evince", preglednik PDF dokumenata
- "Firefox", "Chromium" internet pretraživači
- "OpenProj", program za izradu i praćenje projekata⁵

1.2.2. Razlike između otvorenog i zatvorenog softvera

Lista iz prethodne sekcije predstavlja djelimičnu listu aplikacija dostupnih za "Ubuntu". Međutim, i to je dovoljno da se uoči bitna razlika između "Windows"-a i "Ubuntu"-a:

1. Uz "Windows" početni paket se isporučuje samo operativni sistem, dok "Ubuntu" (kao i ostale Linux distribucije) isporučuju kompletan sistem koji korisnik može odmah početi koristiti.
2. Razvoj "open source" softvera je suštinski drugačiji u odnosu na razvoj zatvorenog softvera (Raymond, 1999). Kod zatvorenog softvera sve ključne razvojne aktivnosti i sudbina softvera nalaze se u rukama jednog proizvođača. Kod OSS-a postoji velika uključenost zajednice korisnika (engl. *community*), što omogućava da se sve komponente softvera razvijaju u skladu sa potrebama i zahtjevima korisnika.
3. U ranom stadiju razvoja OSS softver je manjkao sa kvalitetnom dokumentacijom. Sada to nije slučaj. Korisnicima je na raspolaganju velika količina dokumentacije koja se takođe razvija na principima otvorenosti. Tako korisnik "Ubuntu" sistema na raspolaganju ima odličnu dokumentaciju za serverske (Ubuntu community, 2012a) i desktop (Ubuntu community, 2012b) sistem.

⁴U funkcionalnom smislu sličan "Microsoft office" setu aplikacija. Može obrađivati većinu "Microsoft office" dokumenata

⁵U funkcionalnom smislu sličan "Microsoft project" aplikaciji

4. Zahvaljujući otvorenosti, lokalizacija programa i korisničke dokumentacije (prevod i prilagodbe za lokalno tržište) za OSS nije vođena samo komercijalnim motivima. S druge strane lokalizacija "Microsoft" proizvoda ovisi isključivo o komercijalnim faktorima. Zato je stepen lokalizacije "Microsoft" softvera na malim tržištima kakvo je naše minimalan.

U mnogim zemljama postoje jake zajednice korisnika koje lokalizaciju "open source" softvera vrše na bazi volonterizma. Kako se radi o projektima od javnog značaja, te zajednice su najčešće finansirane od strane države. Svijetli primjeri država u regionu u kojima postoje jake zajednice FOSS (engl. *Free and open source software*) & OSS korisnika su Makedonija i Slovenija. Na žalost, Bosna i Hercegovina, kao i u većini stvari, na tom planu zaostaje.

1.2.3. "F18 knowhowERP" softver

Pored standardnih komponentni "Ubuntu" OS-a, za ERP softver je korišten "F18" knowhowERP softver.

"F18" knowhowERP⁶ je multiplatformsko "open source" ERP rješenje, proizvod firme "bring.out". Prethodnik "F18" je programsko rješenje "FMK" koje se na lokalnom tržištu koristi od 1994 godine. "F18" je softver pravljen od Bosanaca za BiH tržište. "F18" je u cjelosti domaći proizvod.

Na osnovu svega što je do sada izloženo, bosanskom klijentu je moguće ponuditi cjelovito OSS IT rješenje. Ovaj projekat će obuhvatiti instalaciju jednog takvog sistema kod klijenta.

⁶<http://redmine.bring.out.ba/projects/f18>

2. Analiza

2.1. Profil korisnika projekta

Korisnik je mala kompanija koja se bavi trgovinom. Sa stanovišta IT-a kompanija se sastoji od:

- maloprodajna mreža od 5 prodavnica
- centrala kompanije sa knjigovodstvom, 4 radne stanice
- 1 server baze podataka

2.2. Analiza problema

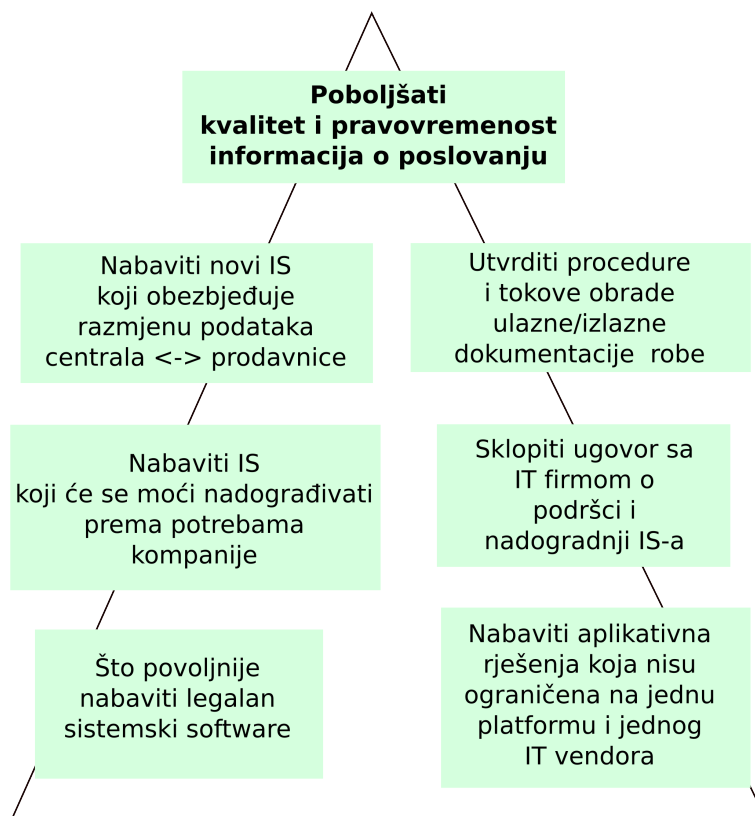
Glavni razlog zbog kojeg se klijent obratio bila je potreba da uvede legalni softver. Analiza postojećeg stana urađena je uz pomoć modela piramide problema (Prašo, 2005). Model piramide problema omogućava hijerarhijski prikaz problema od općih ka konkretnim:

Slika 2.1: Piramida problema

2.3. Definisanje ciljeva projekta

Na osnovu analize problema definisana je piramida ciljeva projekta:

Slika 2.2: Piramida cilja

Strateški cilj je poboljšati pravovremenost i kvalitet tekućih informacija o poslovanju kroz uvođenje novog IS-a.

2.4. Logički okvir projekta

Na kraju analize dolazimo do ključnih odrednica projekta:

Svrha projekta:	Unapređenje poslovanja kompanije obezbjeđenjem kvalitetnijih informacija o poslovanju
Cilj:	Uvođenje novog informacionog sistema
Ulazi projekta:	Postojeći informacioni sistem, postojeća organizacija poslovanja
Izlazi projekta:	Unapređeni informacioni sistem, unapređena organizacija poslovanja

Tablica 2.1: Logički okvir projekta

3. Upravljanje projektom

Upravljanje podrazumjeva uvid i praćenje svih bitnih aspekata projekta:

- tehničkih
- vremenskih
- finansijskih
- identifikacija rizika
- planiranje ljudskih i materijalnih resursa

3.1. Tehnički aspekti

Komponente za realizaciju IS-a su multiplatformski i "open source" software:

- Desktop OS: Ubuntu Linux 12.04 32bit
- Server OS: Ubuntu Linux 12.04 64bit
- Uredski softver: LibreOffice 3.5
- Software za podršku poslovanju: knowhow ERP F18
- Baza podataka: PostgreSQL 9.1

Postojeći hardware klijenta je dobrih karakteristika, tako da će biti u potpunosti iskorišten.

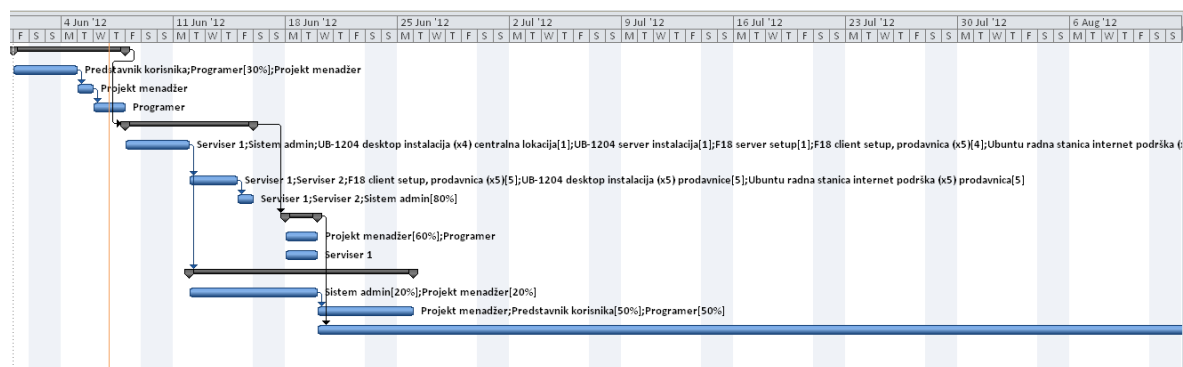
3.2. Vremenski aspekti

Dinamika realizacije projekta je utvrđena tokom preliminarne razgovora sa klijentom. Kao okvirno vrijeme dogovoren je 1 mjesec za realizaciju uz dodatnih 2-3 mjeseca označenih kao period stabilizacije sistema.

Napravljeni dinamički plan je u skladu sa ranijim dogovorom.

Tip	Zadatak	Trajanje	Početak	Kraj	Predho zadat	Resursi
	Pripremne aktivnosti	5 days	Fri 1.6.12	Thu 7.6.12		
	Pregled postojećeg stanja	2 days	Fri 1.6.12	Mon 4.6.12		Predstavnik korisnika;Programer[30%];Projekt menadžer
	Ponuda	1 day	Tue 5.6.12	Tue 5.6.12	2	Projekt menadžer
	Migracija podataka	2 days	Wed 6.6.12	Thu 7.6.12	3	Programer
	Instalacija sistema	6 days	Fri 8.6.12	Fri 15.6.12	1	
	Instalacija sistema na centralnu lokaciju	2 days	Fri 8.6.12	Mon 11.6.12		Serviser 1;Sistem admin;UB-1204 desktop instalacija (x4) centralna lokacija[1];UB-1204
	Instalacija prodavnice	3 days	Tue 12.6.12	Thu 14.6.12	6	Serviser 1;Serviser 2;F18 client setup, prodavnica
	Testiranje	1 day	Fri 15.6.12	Fri 15.6.12	7	Serviser 1;Serviser 2;Sistem admin[80%]
	Obuka	2 days	Mon 18.6.12	Tue 19.6.12	5	
	Obuka knjigovodstvo	2 days	Mon 18.6.12	Tue 19.6.12		Projekt menadžer[60%];Programer
	Obuka prodavnice	2 days	Mon 18.6.12	Tue 19.6.12		Serviser 1
	Dokumentacija	10 days	Tue 12.6.12	Mon 25.6.12	6	
	Tehnička dokumentacija	6 days	Tue 12.6.12	Tue 19.6.12		Sistem admin[20%];Projekt menadžer[20%]
	Korisnička dokumentacija	4 days	Wed 20.6.12	Mon 25.6.12	13	Projekt menadžer;Predstavnik korisnika[50%];P
	Stabilizacija sistema	53 days	Wed 20.6.12	Fri 31.8.12	9	Stabilizacija sistema, podrška[1]

Tablica 3.1: Tabela pregled projektnih zadataka

Slika 3.1: Gantogram projekta

Vrijeme realizacije je **3 mjeseca**, period realizacije **01.06.2012 - 31.08.2012**.

3.3. Identifikacija rizika

Identifikacijom i kvantifikacijom rizika napravljena je tabela rizika:

Oznaka	Rizik	Opis	Prioritet
R1	Promjena navika kod korisnika	Novi IS pretpostavlja potpunu zamjenu softvera: od desktopa do ERP rješenja	Visok
R2	bring.out je jedini OSS IT vendor na bosanskom tržištu	Iako su tehnologije koje se implementiraju otvorene, na BH tržištu ne postoje drugi vendori koji nude slična rješenja	Visok
R3	Onemogućen pristup aplikacijama državnih institucija	IT rješenja državnih institucija u većini pretpostavljaju korištenje Windows OS-a	Visok
R4	Ponuđeno ERP rješenje neće zadovoljiti potrebe klijenta	Opasnost da će klijent F18 knowhow ERP percipirati kao neadekvatno ERP rješenje	Srednji
R5	Neredovno finansiranje projekta	Klijent neće moći obezbjediti redovno finansiranje projekta iz tekućih izvora	Srednji

Tablica 3.2: Lista rizika po prioritetima

3.3.1. Strategija odgovora na pojedinačne rizike

U sljedećoj tabeli dajemo prikaz preventivnih i akcija kontrole za identificirane rizike:

Oznaka	Preventivne i kontrolne akcije
R1	Veću pažnju posvetiti obuci korisnika
R2	Otvorenim pristupom klijentu pokazati klijenti da se odnosi da odnosi na relaciji otvoreni IT vendor <-> klijenta grade na partnerskog osnovi, a ne na bazi monopoliziranja znanja.
R3	Aktivnim djelovanjem prema državnim institucijama obezbjediti da korisnici otvorenih sistema budu u istoj poziciji kao korisnici "Windows"-a
R4	IT vendor se treba aktivno uključiti u probleme i potrebe korisnika, pomoći mu da organizuje poslovanje u skladu sa glavnim ciljevima IS-a, uzevši u obzir da je softver samo alat.
R5	Zajedno sa klijentom definisati najprihvatljiviji finansijski plan za obje strane, a što je moguće upravo zahvaljujući činjenici da IT vendor nudi sopstvene proizvode i nije limitiran rokovima plaćanja prema svojim dobavljačima.

Tablica 3.3: Prevencija i kontrola rizika

3.4. Planiranje resursa

3.4.1. Materijalni resursi

Pregled materijalnih resursa:

Ime resursa	Tip	Max. Units	Cijena korištenja	Obračun troška:
UB-1204 desktop instalacija (x4) centralna lokacija	Material		320,00 KM	Prorated
UB-1204 desktop instalacija (x5) prodavnice	Material		400,00 KM	Prorated
UB-1204 server instalacija	Material		350,00 KM	Prorated
F18 client setup, prodavnica (x5)	Material		600,00 KM	Prorated
F18 client setup, knjigovodstvo (x4)	Material		320,00 KM	Prorated
F18 server setup	Material		220,00 KM	Prorated
Ubuntu radna stanica internet podrška (x5) centrala	Material		250,00 KM	Prorated
Ubuntu radna stanica internet podrška (x5) prodavnica	Material		250,00 KM	Prorated
Stabilizacija sistema, podrška	Material		1.000,00 KM	Prorated

Tablica 3.4: Pregled materijalnih resursa

Treba naglasiti da se u slučaju "open source" sofvera ne radi o "klasičnim" materijalnim resursima. Kod OSS-a prodaja licenci za korištenje kao troškovna stavka ne postoji. Klijent plaća instalaciju i podešenje sistema davaocu IT usluga (engl. *IT vendor*, *IT provider*). S obzirom da su cijene tih usluga normirane, te usluge je najpogodnije u projektu izraziti kao materijalne resurse.

Posebno ćemo prokomentarisati stavku "Stabilizacija sistema, podrška". Ova stavka predstavlja iznos ugovora o podršci u periodu stabilizacije sistema koji traje cca 2-3 mjeseca. U tom periodu se očekuju intenzivne aktivnosti servisnog i programerskog tima na rješavanju zahtjeva novog korisnika. Iako bi se moglo reći da ova stavka pripada periodu eksplotacije projekta, mi smo je radi preglednosti uvrstili unutar realizacije projekta. Zato je zadatku "Stabilizacija" u projektnom planu alociran samo ovaj materijalni resurs.

Sveukupno, podjelu na radne i materijalne resurse u ovom projektu treba uzeti uslovno. Projekat praktično ne sadrži prave materijalne resurse.

3.4.2. Ljudski resursi

Pregled ljudskih resursa (projektni tim) potrebnih za realizaciju projekta:

Raspored tima tokom realizacije projekta:

Ime resursa	Tip	Max. Units	Standardna satnica radnika	Cijena korištenja	Obračun troška:	Kalendar
Projekt menadžer	Work	100%	12,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard
Serviser 1	Work	100%	6,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard
Serviser 2	Work	100%	6,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard
Programer	Work	100%	10,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard
Sistem admin	Work	100%	8,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard
Predstavnik korisnika	Work	100%	0,00 KM/hr	0,00 KM	Prorated	Standard

Tablica 3.5: Pregled ljudskih resursa

Resource Name	U ns	28 May '12							4 Jun '12							11 Jun '12							18 Jun '12							25 Jun '12						
		S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W		
Projekt menadžer								Pregled postojećeg stanja			Ponu																									
Serviser 1																																				
Serviser 2																																				
Programer								Pregled postojećeg stanja																												
Sistem admin																																				
Predstavnik korisnika								Pregled postojećeg stanja																												

Slika 3.2: Pregled alokacije ljudskih resursa

Radi planiranja sastanaka uvršten je predstavnik klijenta. Zbog pravilne kalkulacije troškova sa stanovišta klijenta, troškovi predstavnika su 0 KM/h.

3.5. Finansijski aspekti

3.5.1. Budžet projekta

	Resource Name	Trošak
1	Projekt menadžer	873,60 KM
2	Serviser 1	384,00 KM
3	Serviser 2	192,00 KM
4	Programer	528,00 KM
5	Sistem admin	236,80 KM
6	Predstavnik korisnika	0,00 KM
7	UB-1204 desktop instalacija (x4) centralna lokacija	320,00 KM
8	UB-1204 desktop instalacija (x5) prodavnice	400,00 KM
9	UB-1204 server instalacija	350,00 KM
10	F18 client setup, prodavnica (x5)	1.200,00 KM
11	F18 client setup, knjigovodstvo (x4)	0,00 KM
12	F18 server setup	220,00 KM
13	Ubuntu radna stanica internet podrška (x5) centrala	250,00 KM
14	Ubuntu radna stanica internet podrška (x5) prodavnica	250,00 KM
15	Stabilizacija sistema, podrška	1.000,00 KM

Tablica 3.6: Pregled ukupnih troškova angažovanja resursa

Ukupni troškovi realizacije projekta, uključujući fazu stabilizacije su **6204,40 KM**.

Navedeni su iznosi neto, bez uračunatog PDV-a.

3.5.2. Finansiranje projekta

Prodavac i klijent su dogovorili sjedeću dinamiku plaćanja:

Pozicija	preduslov za plaćanje	Vrijeme	Iznos (KM) bez PDV
Avans:	-	01.06.2012	2000
Instalacija:	po okončanoj instalaciji	01.07.2012	2000
stabilizacija 1	aktivna podrška klijentu	01.08.2012	1000
stabilizacija 2	aktivna podrška klijentu	31.08.2012	1204.40
		UKUPNO:	6204.40

Tablica 3.7: Dinamika plaćanja

Ova dinamika omogućava klijentu da iz sopstvenih izvora (tekućih operativnih prihoda poslovanja (Prašo, 2003)) finansira projekat.

3.5.3. Ocjena opravdanosti investicije

Analiza opravdanosti investicije bazirana je komparaciji sa alternativnim rješenjem problema u kome korisnik jedino plaća troškove legalizacije postojećeg sistemskog softvera. Stoga u kalkulaciju nisu uzeti troškovi legalizacije uredskog "Microsoft office" softvera, niti nabavka novog ERP rješenja.

Kada bi se te stavke uvrstile u kalkulaciju opravdanosti, interna stopa rentabilnosti bila bi puno veća. Međutim, čak i u ovom konzervativnom scenariju troškova, naš projekat ima visoku internu stopu rentabilnosti od **36,9%**, što nam sljedeća kalkulacija pokazuje:

	A	B	C	D	E
1	Troškovi redovne podrške postojećeg sistema (KM/mjesečno):	120			
2	Troškovi redovne podrške sistema novog IS-a (KM/mjesečno):	170			
3	Procjena ušteda postignutih uvođenjem novog IS-a (kvalitetnije informacije o stanju zaliha, manje manuelnog rada) kroz umanjenje prekovremenog rada zaposlenih	150			
4	Kamatna stopa za diskontovanje (%):	10			
5					
6		Period investiranja	Period eksploatacije		
7		-1	0	1	2
8	Troškovi (T)	6886	2040	2040	2040
9	Korist (K)	4900	3240	3240	3240
10	Bruto primici (BP)	-1986	1200	1200	1200
11	Diskontovani - neto primici (NP)	-2185	1200	1091	992
12	Sadašnja vrijednost projekta (SV)				1098
13	Interna stopa rentabilnosti				0,369
14					
15	Stopa kojom se sadašnja vrijednost projekta svodi na 0 je 36,9%. S obzirom da su kamatne stope na štednju znatno manje od ove vrijednosti, investicija u projekat je opravdana				
16					
17	Troškovi legalizacije	Cijena	Količina	Ukupno	
18	Windows desktop OS	400	9	3600	
19	Windows Server OS	1000	1	1000	
20	Client access licence za pristup Windows Serveru	300	1	300	
21				4900	

Tablica 3.8: Kalkulacija opravdanosti investicije

4. Zaključak

Finansijski indikatori iz prethodnog poglavlja jasno kazuju da je predloženo IT rješenje u finansijskom smislu isplativa opcija. Troškovi licenci IS-a izgrađenog sa zatvorenim softverom (engl. *proprietary software*) su tako veliki, da će većina bosanskih poslovnih korisnika na licence potrošiti višegodišnji IT budžet. U tom slučaju budžetom se ne mogu predvidjeti sredstva za obuku, nadogradnju i kvalitetnu podršku IT sistemu. Smatramo će takvi korisnici, korisnici sa skromnim IT budžetom, u većini slučajeva dobiti bolji IS nabavkom otvorenog sistema. To vrijedi čak i u slučajevima kada su pojedinačne komponente zatvorenog IS-a superiorne u odnosu na otvoreni sistem.

Poslovni IT sistemi su složeni i dinamični sistemi. Ako korisnik nakon kupovine licenci ne može obezbijediti kvalitetnu obuku i podršku, velika je vjerovatnoća da će u konačnici dobiti sistem loših performansi, bez obzira što su pojedinačne komponente superiorne u odnosu na odgovarajući otvoreni sistem.

Na primjer, za najveći broj bosanskih poslovnih korisnika puno je bolje investirati u obuku za rad sa "LibreOffice"-om (LO) negoli kupovati licence za "Microsoft office" (MSO). Nakon kratke obuke, prosječan korisnik će sve poslove koje je obavljao sa MSO, obavljati u LO istom brzinom i sa istim kvalitetom.

Naposljetku, korištenje otvorenih sistema korisnicima otvara nove mogućnosti kod razvoja i nadogradnje IS-a. Pored činjenice da je naš softver iz primjera "LibreOffice" u poređenju sa "Microsoftovim" rješenjem dovoljno dobar (engl. *good enough*), on ima jednu veoma bitnu prednost: "LibreOffice" je **multiplatformski** softver. To znači da se LO može instalirati na različite platforme - različite operativnim sistema.

Multiplatformski softver omogućava da se IS nadograđuje sa puno više slobode, što u finansijskom smislu redovno znači - puno jeftinije. Takva heterogena sistemska okruženja su s razlogom već postala standard u savremenim svjetskim IS-ovima.

5. Literatura

Bethany Hiitola. *Inkscape 0.48 Essentials for Web Designers: LITE*. Packt Publishing, 2011.

Murat Prašo. *Poslovni reporting*. Univerzitetska knjiga Mostar, 2003.

Murat Prašo. *Uvod u upravljanje projektom*. Univerzitetska knjiga Mostar, 2005.

Eric S. Raymond. *The Cathedral and the Bazaar: Musings on Linux and Open Source by an Accidental Revolutionary*. O'Reilly Media, 1999.
URL <http://www.catb.org/~esr/writings/cathedral-bazaar/cathedral-bazaar/index.html>.

Ubuntu community. *Ubuntu desktop priručnik*, 2012a. URL <https://help.ubuntu.com/12.04/ubuntu-help/index.html>.

Ubuntu community. *Ubuntu server priručnik*, 2012b. URL <https://help.ubuntu.com/12.04/serverguide/serverguide.pdf>.

Dodatak A

Korišteni softver

Softver korišten za realizaciju ovog dokumenta:

1. Mac OS X 10.6.8
2. Ubuntu Linux 12.04 Unity, 64bit
3. mvim, vim tekst editor ver 7.3
4. MacTex - pdfTeX 3.1415926-2.3-1.40.12 (TeX Live 2011)
5. Windows XP Proffesional¹ on VirtualBox 4.1.16 MacOSX
6. Microsoft Project 2010, trial, ProductID 02252-552-2789414-37542
7. LibreOffice 3.5.4
8. Inkscape 0.4.8, Mac OSX X11

¹kupac "bring.out" u sklopu MSDN Universal paketa, developer Ernad Husremović

Dodatak B

Bilješke

- izvorni kod dokumenta, https://github.com/hernad/FIT_PRO/blob/master/latex/PRO_F18.tex
- Dokumenta u PDF formatu, https://github.com/hernad/FIT_PRO/raw/master/latex/PRO_F18.pdf
- MS Project dokument https://github.com/hernad/FIT_PRO/raw/master/F18_ubuntu_projekat.mpp
- Calc dokument, kalkulacija opravdanosti investicije https://github.com/hernad/FIT_PRO/raw/master/F18_ubuntu_projekat.ods